

DE KNIPTOR *DRAPETES MORDELLOIDES* NIEUW VOOR DE NEDERLANDSE
FAUNA (COLEOPTERA: ELATERIDAE)

Koen Verhoogt

De meeste kniptorren zijn grote en opvallende kevers en hun verspreiding is goed bekend. Toch kunnen er altijd verrassingen optreden. Dat was zeker het geval bij de vondst van *Drapetes mordelloides* op de Sint-Pietersberg in juni 2018. Deze soort stond nog niet op de Nederlandse lijst, maar later bleken er al enkele eerdere vondsten te zijn. In dit artikel wordt *D. mordelloides* voorgesteld als een nieuwe soort en wordt informatie van de vindplaatsen en de beperkte informatie over de habitatvoorkeur van deze soort beschreven. De verwachting is dat deze kever ons land op eigen kracht heeft bereikt.

Figuur 1. *Drapetes mordelloides*, Sint-Pietersberg. Foto Theodoor Heijerman.
Figure 1. *Drapetes mordelloides*, Sint-Pietersberg. Photo Theodoor Heijerman.

INLEIDING

Met 76 gevestigde soorten zijn kniptorren (familie Elateridae) een middelgrote keverfamilie. De larven van de meeste soorten hebben een saprofage levensstijl of eten plantenwortels, maar sommige leven als predatoren in de bodem. Over het dieet van de volwassen kevers is weinig bekend. Kniptorren danken hun naam aan het klikkende geluid dat ontstaat als ze, door een snelle beweging van het borststuk, enkele centimeters de lucht in springen. Dit mechanisme helpt om aan predatoren te ontsnappen.

Doordat kniptorren relatief groot zijn en soms opvallend gekleurd, worden ze vaak waargenomen en de familie is dan ook relatief goed onderzocht. De verbazing was dan ook groot toen de auteur op 6 juni 2018 een exemplaar van *Drapetes mordelloides* (Host, 1789) (fig. 1) vond op de Sint-Pietersberg (provincie Limburg). Deze soort stond nog niet op de Nederlandse lijst, maar bleek bij nader onderzoek al vier keer eerder in ons land gevonden te zijn (fig. 2).

VONDSTEN IN NEDERLAND

Noord-Brabant Heeze Leende, Strabrechtse heide, AC 172-378, 10.VI.2012, 11.VI.2015 & 5.VII.2019, op dood berkenhout, R. Kastelijns. **Gelderland** Arnhem, Heemtuin Presikhaaf, AC 193-444, 3.VII.2015, H. Arentsen. **Limburg** Maastricht,

Figuur 2. Vindplaatsen van *Drapetes mordelloides* in Nederland.

Figure 2. Locations where *Drapetes mordelloides* has been recorded in the Netherlands.

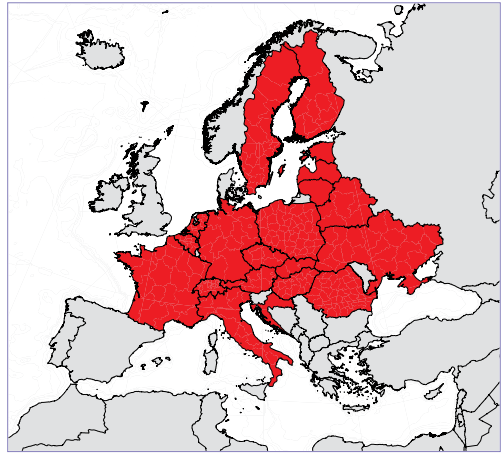
Sint-Pietersberg, AC 175-316, 6.vi.2018, op loofboomstobbe, K. Verhoogt.

De vindplaats op de Strabrechtse heide betreft een open heidegebied dat begint te vergrassen. Ter

Figuur 4. Vindplaats van *Drapetes mordelloides* op de Strabrechtse heide, 11.vi.2015. Foto Robert Kastelijjn.

Figure 4. The location on the Strabrechtse heide where *Drapetes mordelloides* was found, 11.vi.2015. Photo Robert Kastelijjn.

Figuur 3. Verspreiding van *Drapetes mordelloides* in Europa. Bron: Merkl & Mertlik (2005), Mertlik (2011).
Figure 3. Distribution of *Drapetes mordelloides* in Europe. Source: Merkl & Mertlik (2005), Mertlik (2011).

plaats was veel dood hout aanwezig in allerlei stadia van afbraak. De kever werd driemaal in twee jaren gevonden op dood berkenhout (*Betula spec.*), in een vroeg stadium van afbraak. Het betrof liggende en staande stammen op geëxponeerde plaatsen (fig. 4). De vindplaats op de Sint-Pietersberg betrof een dikke boomstobbe van ongeveer 50 centimeter hoog van een onbepaalde loofboomsoort (fig. 5). De stobbe stond op een zuidhelling en was zonbeschenen, zoals op de

Strabrechtse heide. De stobbe was droog en in een vroeg stadium van afbraak. Over de vindplaats in Arnhem is geen verdere informatie bekend.

HERKENNING

Drapetes mordelloides is vrij makkelijk te herkennen en niet snel te verwarren met andere soorten kniptorren in Nederland. De soort is vrij klein voor een kniptor, ongeveer 4 à 5 mm (fig. 1). De kop, het halsschild en de dekschilden zijn glanzend zwart, met op elk van de dekschilden een vrij grote rode vlek, die tamelijk scherp begrensd is. Het halsschild en de dekschilden zijn beide gelijkmatig gepunteerd met vrij grove punten en spaarzaam bezet met korte, zwarte haren. De antennesegmenten zijn asymmetrisch waarbij de binnenste helft uitstulpt naar de zijkant.

TAXONOMIE

Drapetes mordelloides is de eerste vertegenwoordiger van de subfamilie Lissominae in Nederland. Vroeger had deze groep de familiestatus, gebaseerd op subtiele larvale kenmerken, maar tegenwoordig worden ze onder de Elateridae geschaard (Calder et al. 1993). *Drapetes equestris* (Fabricius, 1798) en *D. cinctus* (Panzer, 1796) zijn synoniemen (Löbl & Smetana 2007, Qiu & Prosvirov 2017).

VOORKOMEN IN EUROPA

Drapetes mordelloides heeft een wijde verspreiding in Europa (fig. 3), maar wordt overal als zeldzaam beschouwd (Merkl & Mertlik 2005, Mertlik 2011, Tamutis et al. 2010). De soort is afwezig in Noorwegen en in grote delen van Zuid-Europa.

HABITAT

Over de ecologie van *D. mordelloides* is niet veel bekend. De larven leven in dood loofhout met een sterke voorkeur voor eik *Quercus* spec. (Atay et al. 2012). De soort lijkt een voorkeur te hebben voor holtes in dikke, nog levende bomen, maar kan ook gevonden worden op dode boomstobbes en gekapt hout (Atay et al. 2012). In Tamutis et al. (2010) en Brin et al. (2011) wordt *D. mordelloides* als indicator voor een natuurlijk oud bos genoemd.

DISCUSSIE

Met de vondst van *D. mordelloides* komt het totale soortenaantal van de familie Elateridae in Nederland op 77. Een van de redenen dat er over de ecologie van *D. mordelloides* zo weinig bekend is, is dat ze niet vaak wordt gevonden. In meerdere bronnen wordt vermeld dat de soort in grote, dikke loofbomen leeft en een indicator is voor een oud bos. De vindplaats op de Sint-Pietersberg sluit daarbij aan, maar op de

Figuur 5. Vindplaats van *Drapetes mordelloides* op de Sint-Pietersberg, 3.vi.2018. Foto Koen Verhoogt.
Figure 5. The location on the Sint-Pietersberg where *Drapetes mordelloides* was found, 3.vi.2018. Foto Koen Verhoogt.

Strabrechtse heide betreft het een overwegend vrij jong berkenbos.

De meerdere vondsten op de Strabrechtse heide duiden op een kleine populatie. Helaas is recent veel van het dode hout ter plaatse verwijderd en wordt het bos vrij strak onderhouden, waardoor de kans op behoud van de populatie verkleind wordt.

Doordat de soort vrij klein is en vaak erg schichtig beweegt kan hij over het hoofd gezien worden. Dit zou het patroon van geïsoleerde vondsten verspreid door Nederland verklaren. De toekomst zal uitwijzen of deze soort meer in Nederland voorkomt, of dat het een zeldzame dwaalgast betreft. Alles wijst erop dat *D. mordelloides* op natuurlijke wijze Nederland heeft bereikt. Het is zeer onwaarschijnlijk dat de soort met geïmporteerd hout mee is gekomen, gezien de locaties waar hij is gevonden.

DANKWOORD

Theodoor Heijerman wordt hartelijk bedankt voor het maken van de fraaie foto.

LITERATUUR

Atay, E., N. Jansson, & T. Gürkan 2012. Saproxyllic beetles on old hollow oaks (*Quercus* spp.) in a small isolated area in southern Turkey: (Insecta: Coleoptera).

- Zoology in the Middle East 57: 105-114.
- Brin, A., C. Bouget, H. Brustel & H. Jactel 2011. Diameter of downed woody debris does matter for saproxyllic beetle assemblages in temperate oak and pine forests. – Journal of Insect Conservation 15: 653-669.
- Calder, A.A., J.F. Lawrence & J.H. Trueman 1993. *Austrelater*, gen. nov. (Coleoptera: Elateridae), with a description of the larva and comments on elaterid relationships. – Invertebrate Systematics 7: 1349-1394.
- Löbl, I. & A. Smetana 2007. Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 4. Elateroidea, Derodontoidea, Bostrichoidea, Lymexyloidea, Cleroidea, Cucujoidea. – Apollo books, Vester Sterninge.
- Merkli, O. & J. Mertlik 2005. Distributional notes and a checklist of click beetles (Coleoptera: Elateridae) from Hungary. – Folia entomologica hungarica 66: 63-80.
- Mertlik, J. 2011. New data on the distribution of three species of the family Lissomidae and Melasidae (Coleoptera). – Elateridium 5: 55-58.
- Qiu, L. & A.S. Prosvirov 2017. A new species of *Hypoganus* Kiesenwetter, 1858 (Coleoptera: Elateridae: Dendrometrinae) from China, with notes on the Palaearctic species of the genus. – Zootaxa 4324: 348-362.
- Tamutis, V., R. Ferenca, P. Ivinskis & P. Mulerčikas 2010. New data on little known species of click beetles (Coleoptera: Elateridae) in Lithuania. – Baltic Journal of Coleopterology 10: 45-60.

SUMMARY

The click beetle *Drapetes mordelloides* new to the Dutch fauna (Coleoptera: Elateridae) Click beetles are relatively big and striking and are therefore quite well investigated in the Netherlands. However, a surprise can always occur. This was the case in June 2018 on the Sint-Pietersberg, where *Drapetes mordelloides* was found. This species was not yet on the Dutch list, but it proved to have been found several times before. In this paper these records are presented. This species shall be listed as native to the Netherlands, although it is very rare.

K. Verhoogt
Bennekom
k.verhoogt@live.nl